

דפוסי זוגיות בחברה הדרוזית בישראל - מסורת ושינוי

מחברי המאמר

עוז אלמוג, שרון הורנשטיין

תחקירים: עזאת ביסאן, עביר זידאן

נוצר ב-7/8/2008 | עודכן לאחרונה ב-9/12/2009

זוג נשוי
באסל גנאם
דרוזים זוג

הערת פתיחה

ערך זה נכתב בעיקרו על סמך ראיונות עם משפחות דרוזיות (חוב הראיונות נערכו על ידי סטודנטים באוניברסיטת חיפה) וכן עם אנשי מקצוע מתחומים שונים הרלוונטיים לנשא.

חשוב להדגיש שחוב הדפוסים המתוארים להלן מאפיינים יותר משפחות מסורתיות. בקרב חלק מהשכבה המשכילה והפחות דתייה, ובעיקר בקרב צעירים, חלים תהליכי שינוי הגורמים לשחיקת הנורמות הישנות ולאיימוץ נורמות המקובלות בעולם המערבי החילוני. מאמר זה הוא נסיון ראשוני בלבד לגבש תמונה בנושא מעניין זה. אין ספק שיש מקום למחקר נוסף כדי לאמת ולהשלים את התמונה ששירטטנו.

רווקות

בעבר נחשבה תופעת הרווקות, בעיקר בקרב נשים, כבלתי רצויה, ונעשה כל מאמץ למצוא להן שידוך בהקדם (לחב בתחילת שנות העשרים). גם לאישה שהתגרשה נמצא שידוך מיד לאחר גירושה.

כיום מתקבלת תופעת הרווקות בהבנה רבה יותר, אם כי, כפי שיוסבר להלן, ממדיה במגזר הדרוזי קטנים יותר בהשוואה לאוכלוסייה היהודית.

שיעור הרווקים והרווקות במגזר הדרוזי גבוה מזה שבכלל האוכלוסייה, אולם הדבר נובע מהרכב הגילים הצעיר המאפיין את המגזר. מרבית הרווקים הם בשכבת-הגיל הצעירה מתחת לגיל 19 ובמגזר הדרוזי, שיכבה זו גדולה באופן ניכר בהשוואה לכלל האוכלוסייה.

זוג צעיר בנופש
שריף עבאס
דרוזים זוגיות ומשפחה נישואין חתונה

בפילוח שיעור הרווקים והרווקות לפי גילים (ראו טבלה), ניתן להיווכח כי בקרב הגברים שיעור הרווקים בכל שכבת גיל נמוך מזה שבכלל האוכלוסייה. בקרב הנשים, נתון זה נכון עד גיל 29. מעל גיל זה שיעור הרווקות הדרוזיות גבוה יותר, והדבר נובע ככל הנראה מכך שאישה בשנות השלושים לחייה שעדיין לא התחתנה - סיכוייה למצוא שידוך ולהינשא נמוכים.

יתרה מכך, לרווקות בקרב גברים ישנן השלכות חברתיות משמעותיות יותר מאשר בקרב נשים. על פי המרחיבים, בדרך כלל גבר רווק לא יתרועע עם גברים נשואים, ולכן במקרים רבים גברים, שלא נישאו, נפלטים עם הזמן מהמעגל החברתי שלהם. לעומתם נשים רווקות נוהגות להתרועע עם חברותיהן, גם אם האחרונות נישאו, ועל כן המעגל החברתי של נשים רווקות אינו מצטמצם.

שיעור הרווקים והרווקות במגזר הדרוזי בהשוואה למגזרים אחרים, 2005

יהודים		כלל האוכלוסייה		מוסלמים		דרוזים		גיל
נשים	גברים	נשים	גברים	נשים	גברים	נשים	גברים	
98.4	99.6	96.4	99.6	88.8	99.6	90.8	99.6	19-15
77.2	90.0	69.8	88.9	38.6	83.0	42.3	83.7	24-20
39.6	60.5	35.1	55.9	18.3	36.5	28.3	45.0	29-25
16.5	26.9	16.3	24.1	17.2	13.0	22.0	23.3	34-30
9.6	12.4	10.3	11.2	14.2	6.9	14.4	10.7	39-35
7.3	8.6	8.0	7.5	12.4	3.9	11.8	3.5	44-40
6.0	6.5	6.3	5.7	9.6	2.4	10.4	2.9	49-45
5.5	4.6	5.7	4.2	7.8	1.7	8.7	1.7	54-50
3.6	2.7	0.4	2.6	5.6	1.6	5.5	1.3	+55
26.5	33.6	26.8	34.3	29.5	37.4	30.6	37.9	סה"כ (בני 15 ומעלה)

למ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל, 2007, לוח 2.20.

חב הרווקים והרווקות חיים בבית הוריהם וסמוכים על שולחנם.

זוגיות

נאמנות

נאמנות לבן/בת הזוג הינה ערך מקודש במשפחה הדרוזית, ולרוב היא נתבעת מנשים יותר מאשר מגברים. אישה, חוקה או נשואה כאחת, נתבעת להימנע מכל קשר ידידותי (אפילו אפלטוני) עם גברים שאינם מבני משפחתה. במשפחות רבות עדיין נאסר עליה לצאת בגפה (או עם חבתה) לביילי מחוץ ליישוב בו היא מתגוררת.

רצח על רקע חילול כבוד המשפחה

"רצח על כבוד המשפחה" הינו הכינוי המקובל לרצח של נשים בידי קרובי משפחה על רקע התנהגות המוגדרת כ"בלתי צנועה", כזו המטילה חרפה על משפחתה של אותה בחורה ואף על העדה כולה, כגון: בגידה או קיום יחסי מין לפני הנישואים (ראוי לציין שמנהג זה זוכה לגינוי נמרץ על ידי חלק לא מבוטל מהעדה הדרוזית בישראל).

על פי הדת הדרוזית, רצח על רקע חילול כבוד המשפחה אסור, מהטעם ש"יש אלוהים למעלה". ואק במגזר הדרוזי בודדים הם המקרים, בהם מתרחש רצח על רקע זה (והם מכתמים את העדה).

באוקטובר 2005 נחטפה סמר חסון (23) משרעם על-ידי אחיינה, אביה וזודה והוצאה להורג בתלייה על עץ זית. כל חטאה היה, שהתאבה בצעיר מוסלמי. האחין נידון לשני מאסרי עולם. נגד שני הנאשמים הנוספים התנהל משפט נפרד. בגזר-הדין כתבו השופטים, כי זהו מקרה מובהק של רצח ידוע מראש. "הדבר דומה להנחת הפסים ומיד מופיע בדהרה הקטר, כאשר היעד ברור ומובן מאליו. בשלב כלשהו תיקשר המנוחה ותנח על המסילה, שם היא אמורה להידרס על-ידי הקטר, הנשלט על-ידי מי מבני המשפחה. כל עוד תחיה המנוחה, לא יעצור הקטר אלא ימשיך בדהרה עד לדריסתה המוחלטת. משבחרה המנוחה לחיות את חייה שלא על-פי כללי משפחתה, חרצה את גורלה".

במאי 2006 נמצאה גופתה של נאל חסאן (25) מהכפר הדרוזי ראמה, בשדה סמוך לקיבוץ איילת השחר. אביה, שדיווח למשטרה על רצח בתו, נשבר מאוחר יותר בחקירה והודה כי הוא רצח אותה במו ידיו בדקירות סכין, בסיועה של אישתו. עלת הרצח: הבת ניהלה במשך חודשים חמן אסור.

זוג צעיר בחו"ל
חלאל אלהאם
דרוזים זוגיות ומשפחה נישואין חתונה

אנג'לינה פארס (18), דוגמנית דרוזית יפהפיה מהכפר סג'ור שלייד כרמיאל, ניצלה מגורל דומה, לאחר שנסוגה ברגע האחרון ממהלך, שהיה עלול לסכן את חייה. פארס הגישה את מועמדותה לתחרות מלכת-היופי של ישראל לשנת 2007, על אף שידעה כי בעדה הדרוזית, השתתפות בתחרות יופי היא לא דבר מקובל. "אין לי ספק שהסבים שלי יתאכזבו ממני, אבל חשוב לי לפרוץ דרך לצעירות דרוזיות רבות", אמרה. אך מרגע שנבחרה כאחת מעשרים המועמדות הסופיות, הופעל עליה מכבש של לחצים מצד אנשי-דת, ובמקביל, איומים טלפוניים ברצח, בטענה שהשתתפותה בתחרות מהווה פגיעה בכבוד העדה. במרץ 2007, שבוע לפני התחרות, הסירה אנג'לינה את מועמדותה וירדה למחתרת עד יעבור זעם.

חרף היותו אסור, הניסיון מלמד כי באותם מקרים בודדים בהם התרחש רצח על רקע חילול כבוד המשפחה, היו כאלה בעדה (שיעורם אינו בחר והדבר לא נחקר) שלא גינו ואפילו הצדיקו את הרצח (לפחות כלפי פנים).

עמדת הכוח של האישה בזוגיות

בחברה הדרוזית, בניגוד לחברה המוסלמית, אין תופעת פוליגמיה (ריבוי נשים). גבר דרוזי רשאי להתחתן עם אישה אחת בלבד - ודרוזית בלבד. המעמד המשפטי הדתי-הדרוזי מקנה לאישה זכויות לא מעטות: יש לה זכות לבחור את בן-זוגה, וק לגרש את בעלה.

עם יציאת הנשים לשוק העבודה פחתה תלותן בגברים, אך לא נעלמה לגמרי, מכיוון שברוב המקרים, משכורתו של הגבר עדיין גבוהה מזו של אשתו. לכן, מהלכים מסוימים, כמו יציאת האישה ללימודים וכדומה, עדיין כפופים, בדרך כלל, לאישור, וברצותו - הוא יכול אף להטיל עליהם וטו (אם כי הדברים משתנים בשנים האחרונות בשל העלייה ברמת ההשכלה של הצעירים).

פועל יוצא אחר של יציאת הנשים לעבודה, היא מעורבותם הגוברת של בעליהן בעבודות הבית.

ציון אירועים ומועדים הקשורים לזוגיות

כיום מקובל בכפרים מסוימים לחגוג אירועים זוגיים-משפחתיים (יום האם, יום האהבה וכדומה) בהזמנת בת-הזוג לארוחה חגיגית, הבאת זר פרחים וכדומה.

מין

יחסי מין לפני הנישואים

הדת מטילה עונש חמור על מי שמקיים יחסי מין לפני החתונה. חומרת העונש משתווה לזו המוטלת על מי שרצח או מי שכפר בקיומו של אלוהים. הכופר לא מורשה לעיין בספרי החוכמה, אלא רק ללמוד על פרשנותם. בנוסף, נשללת ממנו האפשרות להפוך לדתי. עונש זה חל הן על גברים והן על נשים. יש לציין שבפועל הדברים הרבה פחות חמורים ולא נטיים לפשפש במעשיו האינטימיים של הפרט.

בשנים האחרונות, יותר ויותר צעירים דרוזים מקיימים קשרים אינטימיים עם צעירות יהודיות בעיקר במסגרת בית הספר ו/או הצבא. הדבר מתקבל לרוב בהסכמה שבשתיקה על-ידי המשפחה הקרובה, כיוון שברור לכל הנוגעים בדבר, כי הקשר לא יבשיל לנישואים. לעומתם אנשי הדת עשויים להגיב בחריפות רבה לקשרים מהסוג הזה ואף לדרוש מאותם צעירים לנתק את המגע עם אותן צעירות.

העניינים הקשורים ביחסי האישות בין גבר ואישה נשואים אינם מעניינה של הדת וחכמי הדת לא נוהגים להתערב בכך (למשל בנושא שימוש באמצעי מניעה).

חינוך מיני

לא מקובל לדון עם ההורים בנושאים הקשורים במין, וגם ספרי הדרכה בתחום זה אינם נמצא בארון הספרים הדרוזי. המידע הרלוונטי נצבר בעיקר אגב שיחות בין חברים וחברות, בין אחים ואחיות, קריאה בעיתונים וצפייה בטלוויזיה. ברוב בתי-הספר התיכון ביישובים הדרוזיים מלמדים "חינוך לחיי משפחה".

דיבורים על מין

סקס נחשב בחברה הדרוזית נושא רגיש שהשתיקה יפה לו, ולכן כמעט ואין עוסקים בו בפומבי במסגרות חברתיות. בשנים האחרונות, במידה רבה בשל השפעת החברה היהודית, צעירים (לרוב בגיל ההתבגרות) משוחחים ומתבדחים ביניהם על סקס (כך על פי המרחיבים שלהם). אין זה מקובל לשוחח עם חברים וחברות על דברים אינטימיים שבין בעל לאשתו, לא כל שכן על חיי המין שלהם.

סרטים פורנוגרפיים

אין לם מידע מדויק על היקף התופעה, אך משיחות שקיימנו עם מרחיבים שונים, עולה כי צריכת הפורנוגרפיה במגזר הדרוזי אינה שונה מזו שבאוכלוסייה היהודית. אלו הנהגים לצפות בחומר פורנוגרפי, עושים זאת בעיקר באמצעות האינטרנט (שמאפשר אינטימיות).

הדרוזים מקפידים על צניעות ואינטימיות זוגית, ועל כן נדיר לראות זוגות (גם נשואים) המתחבקים, מתנשקים או מתגפפים בפומבי.

הומוסקסואליות

הומוסקסואליות אינה מתקבלת בעין יפה בחברה הדרוזית. על פי המראיינים שלנו (אחד מהם הומוסקסואל מהמגזר), משפחה המגלה שהבן הוא הומוסקסואל, לרוב תשמור את הדבר בסוד כמוס. בנות לא תעזנה לספר להורים. הבשורה קשה לעיכול, אך אינה מביאה בהכרח לניתוק הקשר ולנידוי, שכן, המשפחה היא תמיד מעל לכל.

הומוסקסואלים הדרוזים חיים בתחושת נרדפות מתמדת. יש שעוזבים את הכפר ועוברים להתגורר בעיר, הרחק מעין הסערה, ויש שמתחתנים ומדחיקים את זהותם. הלסביות ואומללות עוד יותר כיוון שאפילו אופציית עזיבת הכפר לא קיימת עבורן.

ביבליוגרפיה

ספרים ומאמרים

- גרנות יגאל, **הדרוזים**, משרד החינוך והתרבות, 1982.
- דנה נסים, **הדרוזים: עדה ומסורת**, משרד הדתות- המחלקה לענייני דרוזים, 1974.
- פאלח סלמאן, **הדרוזים במזרח התיכון**, משרד הביטחון, 2000.

מאמרים בכתבי עת ובספרים

- מעדי כמאל, "האשה הדרוזית", **הדרוזים**, נסים דנה (עורך), אוניברסיטת בר-אילן, 1998.

פרסומים מדעיים מקצועיים ודוחו"ת

- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, **נשים וגברים**, סטטיסטיקל 40, פברואר 2004.
- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, **שנתון סטטיסטי לישראל 58**, 2007.

כתבות ומאמרים בעיתונות

- סער ראלי, "ירידה של 35% במספר הזוגות שנישאו ב-2005", **הארץ**, 23.1.2006, 5א.
- עיאדאת פאדי, "מאסר עולם לרוצח אחייניתו על רקע 'כבוד המשפחה'", **הארץ אונליין**, 30.4.2007.
- עיאדאת פאדי, "3 הורשעו ב'רוצח על רקע כבוד המשפחה'", **וואלה**, 22.4.2007.

ראיונות

- ראיון עם נביל נסר אלדין, רכז המורשת הדרוזית בדלית אל-כרמל, 2005.

כנסים וימי עיון

- חלבי עטא, "המבנה הפיזי של הכפר הדרוזי", הרצאה ביום העיון: "הדרוזים בגולן", 10.5.1990.

אתרי אינטרנט

- הללי יפעת, "אנג'לינה פארס הסירה המועמדות", **אתר קשת**, תאריך כניסה: 6 במרץ 2007.

[לדף המאמר באתר <<](#)